

MØTE I MODUM HISTORIELAG PÅ FOLKVANG 9/9-2010.

60 til stede.

Lederen sa minneord om Odd Myrvold som var gått bort siden forrige møte.

FINN OG ARNE HOLM: SKOGBRUKETS UTVIKLING GJENNOM TIDENE.

Tvillingene Holm har holdt på skogen daglig i 55 år. De hadde med seg et stort utvalg utstyr fra forskjellige tider. Den maskinelle utviklinga blei illustrert med lysbilder. Det samme gjaldt eldre redskaper for tømmertransport.

Skogsarbeidet kan ses som et eventyr som går fra øksa som eneste redskap til dagens maskinelle drift. Etter istida var furua det første treet som etablerte seg. Den er lyskjær og vokser på drag og moer.

Seinere kom forskjellige lauvtrær, mens grana kom 8000 år seinere.

Først for 7-800 år sia begynte grana å etablere seg. Den dekte skyggefulle og mer fuktige steder.

Til å begynne med blei skogen brukt som brensel og til gjerder, deretter til hus av forskjellig slag. Da tok man materialene i nærmeste skog. Fjerntliggende skog hadde liten verdi.

De første produktene for salg var huggenbord og bjelker. De blei gjort ferdige og tørka i skogen. Stokker blei kløvd i 2 langs margin ved hjelp av kiler. Deretter blei de jamna med øks.

Det fortelles om et mastetre fra Grenskogen som krevde 25-30 mann på transporten til Simoa. Det blei frakta fra ovenfor Haugfossen til nedfor Døvikfossen med like stort mannskap, og det måtte også fraktes forbi Hellefossen før det kunne følge elva til Drammen.

Det var vanlig at skogeier og hogger delte inntektene likt.

Oppgangssaga kom på 1600-tallet. Den besto først av 2 mann med ei ramme der de dro saga manuelt opp og ned. Men snart blei vannkraft tatt i bruk, og da blei der sagbruk i alle fosser og større bekker. Da blei skogen viktigste arbeidsplass utenom jordbruket i mange bygder i flere hundre år.

Bergverka krevde masse ved og kol. Noen steder førte det til avskoging som i Holleia og Nedre Eiker. Leveransene blei pålagt bøndene. Kongen betalte der han eide verket, som for eksempel Kongsberg Sølvverk.

Visning av diverse redskaper:

Klassisk tømmerøks lagd av Kleven-smeden på Snarum.

Øks til å lage kjørehol for feste av vidjespenning (navar kom ca 1850).

Den blei også brukt til å løfte stokken ved lunning og lasting.

Stokksag fra 1910, 2-manns. Felleskår blei fortsatt lagd med øks.

Tigersvans fra 1915 hadde ett håndtak og ei fjør som blei banka inn i stammen i andre enden av saga, slik at saga dro seg tilbake sjøl.

Filing og vikking av sagene var vanskelig, og det fantes folk som tok til øksa igjen. Det blei holdt filekurs, og etter hvert utvikla det seg ”spesialister” i bygdene som gjorde hovedarbeidet. Bogasag var vanskelig å få til å gå rett.

Tvistdott med parafin trengtes til å fjerne kvæ fra sagbladet.

Barkespaden kom i bruk fra 1930-tallet. God kvisting på forhånd var ønskelig.

En av modellene hadde ei fjør for å beskytte handbaken mot barken som glei over den. Noen foretrakk øksa til barking.

Husværa måtte hoggerne holde sjøl. Til å begynne med var de svært dårlige: barhytter, gapahuk og jordgammer. Det trengtes ildsted til mat og klestørk.

Hesten måtte også ha tak over hodet. Noen ganger bodde hest og mann nærmest i lag. Når det var kaldt, måtte hesten kjøres om natta. Man hadde ei bjølle på den som ringte når den begynte å skjelve av kulde.

Etter hvert blei det bygd ulike slags kjoer for tømmerhoggere og kjørere.

Motorsager og utstyr til disse:

Den første motorsaga kom i 1947 og hette Palmer. Staten importerte 800 fra Canada og fordelte til subsidierte priser. Den var vanskelig å starte, tung og treg, og nesten ingen brukte den.

Johnsen og Busk satte i gang produksjon av Jo-Bu-sager på 1950-tallet og hadde på ett tidspunkt Europas største fabrikk. ”Senior”-modellen veide 18 kg og trengte 2 mann. ”Junior”-modellen var lettere og var den første som slo bredt an. Men den hadde falltank og var vanskelig å starte.

I 1961 kom Solo-modellen med membranforgasser og trykksmøring.

Den var tung, men lett å starte, og den blei også brukt til kvisting.

Da kunne en hogge dobbelt så mye som tidligere.

Etter noen år kom en modell som veide 5-6 kg, og da økte produksjonen kanskje ytterlig 50%.

Partner-saga, som blei solgt av Aage Nygård, var lenge de beste som fantes. Nå var den plagsomme vibrasjonen borte.

Siste type var Husqvarna der både tank og motor var avvibrerte. Det er stort sett samme modell som selges i dag.

Verneutstyret så ytre sett nesten ut som i dag, men materialene er blitt mye bedre og dermed sikkerheten. Det er også blitt lettere og har fått bedre passform.

Fellespett og hoggebelte kom etter hvert til. Det første beltet var svært dyrt. Det blei kjøpt av Skogeierforeninga og gikk på omgang. I beltet var diverse måleredskaper, kiler etc. ”Da hogg vi dobbelt så mye igjen!”

Framføring av ”En tømmerhoggers lørdagstanker” av Hans Børli.

Utstyr til transport:

Lunnedrag var det eldste og enkleste. Det besto av 2 skjæker og et tverrdrag. Det måtte hogges hol i stokken slik at den kunne festes med vidjer.

Stutting var noe mer avansert. Her bruktes bleier, haker og nåler til festing.

Ut åsen kunne det kjøres mange lenker bak en hest.

Fra 1913 kom geitedoningen som tok 1,5 kbm. Den første blei bestilt fra Sverige av Martin Lund. Denne blei også brukt bak de første Gråtassene.

Langs de viktigste tømmervegene var det stortrafikk, på Dælavegen i Åmot kunne det være 40 hester, og da måtte trafikken samordnes. Bendebjønn blei nå brukt til stramming av lasset.

Framføring av ”Storfurua i Øståsen”.

Maskiner overtar:

På 50-tallet kom de første Gråtassene. Seinere Massey-Ferguson og Dexta med 32 hk. Ford Counter kosta 80.000 kr i 1965. Den hadde 4-hjulstrekk og kunne frakte 10 kbm i helstammer på lasset.

Den største traktoren var Kockum fra 1971. Den var på 185 hk og kunne gå i all slags terreng og i snø.

I 1977 kom den første kvistemaskinen. Den hette Timberjack og blei kjøpt i Sverige for 1.040.000 kr.

Dagens Timberjack 1270C er datastyrt, koster 3, 5 mill. kr og bør helst ledsages av 2 lastbærere for å holde tritt med hogging og kvisting.

Programmet blei avslutta ved at Finn og Arne Holm og Kjell Runar Hoffart sang ”Tømmerkoje-vise” av Hans Børli.